

Nederlandse
Vereniging voor *nvab*
Arbeids- en Bedrijfsgeneeskunde

**'Moral injury, een andere manier
van kijken naar trauma'**

BG-dagen 2024

'Van lijden naar leiden: eigen regie begint bij jezelf'

Papendal, Arnhem

30 en 31 mei 2024

drs. i.r.g.m. KTZ Erwin A. Kamp
Hoofd Humanistisch Geestelijke Verzorging bij Defensie

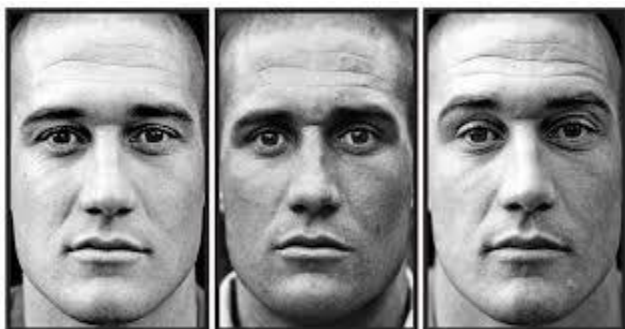
Over morele verwondingen en de weg naar herstel

Een reflectie vanuit de geestelijke verzorging op
Moral Injury

Inhoud:

1. Voorstellen en doel presentatie
2. Situatie nu, wat gaat goed, wat moet beter?
3. Wat is Moral Injury?
4. Wat is verschil tussen MI en PTSS?
5. Bedrijfsartsen en Moral Injury
6. Vraag en antwoord

2. Situatie nu; wat gaat goed, wat moet beter?

- Stappen gemaakt, maar we zijn er nog niet;
- Kijken vanuit een medisch model (50% therapieën slaat slecht aan);
- Nadruk op genezen in plaats van leren omgaan met;
- Samenleving nauwelijks betrokken en
- Zorgelijke berichtgeving in de media.

Wat moet beter?

- Luisteren naar veteranen zelf;
- Kijken vanuit een holistisch model (heel de mens);
- Politiek en samenleving ook verantwoordelijk;
- Ontwikkelen van speciale praktische programma's over en
- Bieden van perspectief (moral growth).

REPORTAGE
'WE WISTEN WAT ER GING GEBEUREN'
 25 JAAR NA SREBRENICA

Het was de eerste groeplein op Europese bodem sinds het einde van de Tweede Wereldoorlog. Veertienentwintig jaar na de massamoord op twintigduizend Slaven door Bosnische Serviërs in het noordoostelijke stadje van het gelijknamige district, zag een groep van twintiggenooten met een ontzettend klein aantal kerk in weer opstaan.

En nu, 25 jaar na de massamoord op twintigduizend Slaven door Bosnische Serviërs in het noordoostelijke stadje van het gelijknamige district, zag een groep van twintiggenooten met een ontzettend klein aantal kerk in weer opstaan.

Hennis over bommen op Irak: Ministers wél ingelicht over burgerdoden

President Bush's kritiek op de Amerikaanse vloot die Irak bombardeerde, is volgens Hennis niet terecht. Volgens de Amerikaanse minister van Defensie bleef de Amerikaanse vloot ingelicht over de aanwezigheid van wapens van massavernietiging in Irak. Volgens Hennis bleef de Amerikaanse vloot ingelicht over de aanwezigheid van wapens van massavernietiging in Irak.

PZC
Limburgs Elders Hoes primeur voor Nederland
Veteraan krijgt plek om te huilen

Van een andere bron... Het was de eerste groeplein op Europese bodem sinds het einde van de Tweede Wereldoorlog. Veertienentwintig jaar na de massamoord op twintigduizend Slaven door Bosnische Serviërs in het noordoostelijke stadje van het gelijknamige district, zag een groep van twintiggenooten met een ontzettend klein aantal kerk in weer opstaan.

Slachtofferfamilie 4 december 1999. ACHTERPAGINA

'Toen ik thuis kwam riepen ze: Je bent een moordenaar!'

Slachtofferfamilie 4 december 1999. ACHTERPAGINA

Slachtofferfamilie 4 december 1999. ACHTERPAGINA

Reconstructie bombardement 'onmogelijk'
Geen geld voor onderzoek Hawija

Reconstructie bombardement 'onmogelijk'. Geen geld voor onderzoek Hawija.

Werkloosheid leert... Nieuw... Nieuw... Nieuw...

Werkloosheid leert... Nieuw... Nieuw... Nieuw...

2000 WEDNESDAY THE NEW YORK TIMES

'Ik was roepende in de woestijn'

Oud-commandant Dutchbat Thom Karremans vertelt na 20 jaar eenmalig over val Srebrenica

TWEE DECENNIA VERDRIET. VANDAAG IS HET TWINTIG JAAR GELEDEN dat Srebrenica viel, het trauma van Dutchbat leeft voort. Commandant Thom Karremans werd door alle beschuldigingen en zwijgzaam meent, hij mist de publiciteit. Voor één keer maakt de kolonel b.d. in De Telegraaf een uitzondering. 'Wat is er met mijn mannen gebeurd?'

Volhouden, zeiden Voorhoeye en Cozy

Volhouden, zeiden Voorhoeye en Cozy. Het was de eerste groeplein op Europese bodem sinds het einde van de Tweede Wereldoorlog. Veertienentwintig jaar na de massamoord op twintigduizend Slaven door Bosnische Serviërs in het noordoostelijke stadje van het gelijknamige district, zag een groep van twintiggenooten met een ontzettend klein aantal kerk in weer opstaan.

2000 WEDNESDAY THE NEW YORK TIMES

Een bloeiende economie kan de Taliban verslaan

De westerse troepenmacht is er niet in geslaagd de Taliban te verslaan. Geen wonder, aldus Mary Munnik, er is te weinig gedaan aan economische ontwikkeling.

Reconstruatie bombardement 'onmogelijk'
Geen geld voor onderzoek Hawija

Reconstruatie bombardement 'onmogelijk'. Geen geld voor onderzoek Hawija.

Stabilisatie

Stabilisatie... Het was de eerste groeplein op Europese bodem sinds het einde van de Tweede Wereldoorlog. Veertienentwintig jaar na de massamoord op twintigduizend Slaven door Bosnische Serviërs in het noordoostelijke stadje van het gelijknamige district, zag een groep van twintiggenooten met een ontzettend klein aantal kerk in weer opstaan.

2000 WEDNESDAY THE NEW YORK TIMES

Stabilisatie

Stabilisatie... Het was de eerste groeplein op Europese bodem sinds het einde van de Tweede Wereldoorlog. Veertienentwintig jaar na de massamoord op twintigduizend Slaven door Bosnische Serviërs in het noordoostelijke stadje van het gelijknamige district, zag een groep van twintiggenooten met een ontzettend klein aantal kerk in weer opstaan.

3. Wat is Moral Injury?

Waarom nu pas aandacht voor Moral Injury?

- Dominantie medische pathologische modellen;
- Zorgverleners niet getraind om met spirituele en morele vragen om te gaan;
- Niet de juiste vragen gesteld;
- We erkennen nog te weinig dat op uitzending gaan onzichtbare wonden kan opleveren;
- Door wetenschappelijk onderzoek ontwikkelen zich nieuwe inzichten.

Wat is Moral Injury niet?

- Geen nieuwe (tover)formule/methodiek;
- Geen ziekte/aandoening vanuit medisch model;
- Niet exclusief voor veteranen.

Maar ook geen:

- Modewoord (Vermetten);
- Oude wijn in nieuwe zakken (Van Iersel);
- Een geestestoestand die alleen vanuit het brein kan worden verklaard.

Definitie Moral Injury door Dr. Jonathan Shay:

1. A betrayal of “what’s right”;
2. Either by a person in legitimate authority, or by one’s self;
3. In a high stakes situation

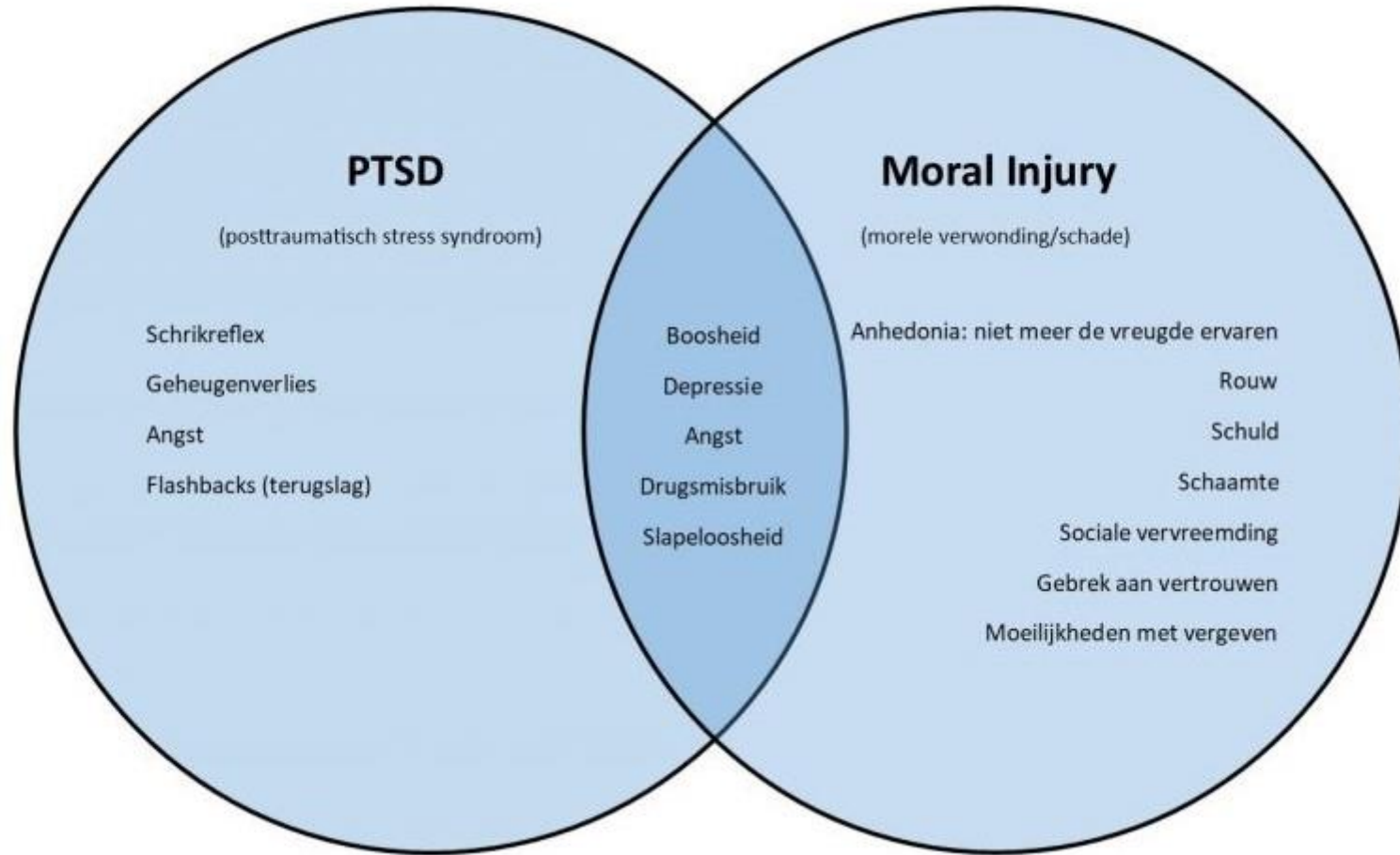
www.moralinjury.nl

Waarin verschilt Moral Injury met PTSS?

Aanleiding traumatische stoornis is een gebeurtenis waarbij iemand in zijn voortbestaan/existentie ernstig wordt bedreigd.

Aanleiding Moral Injury is een waarneming waarbij iemand zijn overtuiging over wat rechtvaardig en goed is 180 graden draait.

"PTSS haalt mij uit mijn slaap, Moral Injury houdt mij wakker!"

Bijzondere aspecten van Moral Injury:

- Vraagt niet om behandeling maar om dialoog;
- Niet alleen brain/mind maar ook samenleving en cultuur betrekken;
- Concentreert zich rond schuld en schaamte;
- Aandacht voor vergeving en acceptatie;
- Rol van rituelen van grote betekenis.

5. Bedrijfsartsen en Moral Injury

- Wat missen patiënten in zorg- en hulpverlening?
(onbeoordeeld luisteren)
- Wat zijn voorwaarden voor een goed herstel?
(stabiele thuissituatie, eigen regie, veilige omgeving)
- Wat hebben bedrijfsartsen te bieden?
(luisterend oor, uitleg geven, adviseren, doorverwijzing)
- Waarmee kunnen bedrijfsartsen de kans op Moral Injury verkleinen?
(voorlichting/educatie, bespreekbaar maken, aandacht voor ethiek)
- Hoe staat het met Moral Injury bij bedrijfsartsen zelf?

Leestips voor wie meer wil weten

- 'Moral Injury. Verborgen littekens van in het innerlijke strijdveld', Muller en Kamp
- 'Achilles in Vietnam, Combat Trauma and the Undoing of Character', Prof. Dr. Jonathan Shay;
- 'Odyssey in America: Combat Trauma and the Trials of Homecoming, Prof. Dr. Jonathan Shay;
- 'What it Is Like to Go to War, Karl Marlantes;
- 'Soldiers in conflict, moral injury, political practices and public perceptions', Dr. Tine Molendijk en
- 'Meaning as a Mission', Dr. Michaela Schok

Vraag en antwoord

GEESJE

GEESTELIJKEVERZORGING.NL/GEESJE

© 2020 RENÉ LESINK - STUDIO NOODWEER